

סביבה בשמיטה

מערכי שיעור לבתי ספר תיכוניים
בנושא שנת שמיטה בהיבט סביבתי

"מאי טעמא דשביעתא?

... אמר הקב"ה לישראל:

זרעו שש והשמיטו שבע

כדי שתדעו שהארץ שלי היא!"

בבלי, סנהדרין ל"ט ע"א.

היגוי

יצחק מאיר -
איגוד ערים לאיכות הסביבה שומרון
מאירה הלפר -
המשרד להגנת הסביבה, מחוז ירושלים
עפרה רויטמן דה גרוט -
איגוד ערים לאיכות הסביבה שומרון
שומרה לסביבה טובה

כתיבה

הדס זגורי
חנן מוזס
עפרה רויטמן דה גרוט
שושנה שפיץ

עריכה

שושנה שפיץ

בקורת הלכתית

הרב יואל פרידמן -
מכון התורה והארץ

הפקה והוצאה לאור:

איגוד ערים לאיכות הסביבה שומרון
כסלו תשס"ח נובמבר 2007
03-9367135

עריכה גרפית והדפסה
אריזן, ברקן.

עזרים: דף מקורות לתלמיד X מספר התלמידים בכיתה.

מספר מליק על... תרבות הצריכה

האם אנחנו צריכים את כל מה שאנחנו קונים? האם ההבטחות המפתות המפוזרות בפרסומות באמת מתקיימות? מתנגדי תרבות הצריכה טוענים שאנחנו קונים מהסיבות הלא - נכונות: לחצים חברתיים לקנות חפצים ומותגים שהם סמלי מעמד בחברה בה מעריכים אדם על פי רכושו ולא על פי הרעיונות המנחים אותו או המעשים בהם הוא מגשים אותם. המטרה היא כסף או עושר חומרי, התרבות השלטת היא תרבות ה"רייטינג", המוכתבת בעיקר על ידי פירסומות.

Me צל Me צרכנות ואזרחות - זהויות בקונפליקט

".... "צריכה" כאמצעי לקיום היא חיונית. כל יצור צורך דברים כמו חמצן ומזון. אנחנו כבני אדם צורכים הרבה יותר, לסיפוק חיינו החומריים והתרבותיים: ביגוד, קורת גג וכדומה. הבעיה מתעוררת כאשר הצריכה, האמצעי החיוני, הופכת לצרכנות, תכלית בפני עצמה: כורח חברתי, אילוץ כלכלי ובילוי מועדף. לכן, ביום זה שואפים בראש ובראשונה לגרום לציבור לעצור ולחשוב: מה היחס בין חיי החומריים לבין יתר תחומי החיים? האם דפוסי הצריכה שלי תורמים לרווחתי האישית, לפיתוח הקהילה שבה אני חי ולטובת כדור הארץ? כולנו רוצים להתקדם, אך מהי קידמה אמיתית? מישו ציין פעם שהמדד הטוב ביותר לקדמה, כפי שהיא נתפסת במערב המתועש, הוא כמות הזבל שלנו. זאת איננה בדיחה: הקדמה החומרית 'מיישנת' ומייתרת מוצרים; ככל שמתקדמים - זורקים יותר. מכאן שיותר פסולת משמעה יותר קידמה. אך האם באמת כך היינו רוצים להגדיר לעצמנו ולילדינו מהי איכות חיים? קל להתמקד בצד הסביבתי הפיזי של תרבות הצריכה. ניתן לטעון שהמחזור - ושכלולים טכנולוגיים אחרים ימצאו מענה לפי הפיזי של המשבר (אני דווקא סבור שלא, אך הסוגיה נתונה לוויכוח). אני מבקש להדגיש דווקא את הפן השני ההשלכות הערכיות, הנפשיות והפוליטיות של תרבות הצריכה: מסחור החיים, השתלטותם של גורמים מסחריים על המרחב הציבורי (דרך פרסומות מחד גיסא, נדלון הקרקעות, בין השאר קניונים והשפעתם על המרחב העירוני, מאידך גיסא) והתגברות זהותנו הצרכנית על זהותנו האזרחית. צריכה, פירושה, דאגת הפרט לצרכים החומריים של עצמו. אזרחות ניתן להבין כמעורבות הפרט בלקיחת אחריות על צרכי הכלל. לכאורה שני תחומים שונים ונבדלים. אך בחיינו אנו עדים לחפיפה ואף לעימות בין השניים, עימות שיוצר אתגרים ערכיים, נפשיים וחינוכיים. האזרח שבי רוצה יחס ערכי ומוסרי כלפי בני אדם וכלפי הסביבה: יחס הוגן ושוויוני כלפי אנשים, ייצוג הולם לכלל האוכלוסייה ודאגה לדורות הבאים, הכוללת גם טיפוח הסביבה ואי-פגיעה בה. אך הצרכן שבי רוצה את היכולת למלא את מאווי בכל עת, קרי זמינות מקסימלית של מוצרים: מחירים זולים, חנויות מלאות כל טוב ופתוחות בכל שעה וכו'. הדבר יוצר סתירה בלתי פתירה. אני (האזרח) אצביע בעד מיסוי גבוה של דלק, כי אני מאמין בעיקרון ש"המזהם

צריך לשלם", בעוד שאני (הצרכן) אתמרמר על המחירים הגבוהים ואחפש הנחות. אני אכתוב מכתבים נגד סדנאות יזע בעולם השלישי, אך אקנה את החולצה הזולה ביותר בלי לוודא היכן וכיצד היא יוצרה. המערכת המסחרית דואגת שאפילו אם נתאמץ ונשאל, נתקשה לקבל תשובות. תרבות הצריכה משביעה את הצרכן ומרעיבה את האזרח. היא מספקת לנו מחירים נמוכים והיצע מנקר עיניים, אך בד בבד מגבירה את הפערים החברתיים בעולם, וגורמת ל"האחזה" של חיינו, ברוח ובחומר. זה נחמד שלאחרונה מטפחים את הצרכנות בישראל - יותר שירות, אדיבות, היענות ללקוח. אך התפקיד הזה מתרחב על חשבון פנים אחרות שלנו: הפכנו לצרכנים של תרבות, של בריאות, של חינוך וכו'. כללי השוק מתפשטים ומשתלטים על תחומים אלה. קרוב היום, שבו רק מי שידו משגת, יקבל שירותים חיוניים שפעם היו בגדר זכות בסיסית. אחד הקשיים בהתמודדות עם תרבות הצריכה הוא ששוק חופשי וטיפוח הצרכנות נחשבים לדמוקרטיה בהתגלמותה. בעיני רבים קיימת דיכטומיה ברורה: או שאתה קפיטליסט-דמוקרט-לבן-נאור-וטוב, או שאתה קומוניסט - פשיסט - חשור - ומרושע. לכן כל ניסיון להציב גבולות לשוק או להגביל את גישתנו אליו ואל מוצריו נתפס כאקט אנטי-דמוקרטי בעליל. האמת היא כמעט ההפך הגמור. השוק דומה לזירה הפוליטית בכך שהוא מנגנון לקבלת החלטות. בעבר, בעולם פחות צפוף, כאשר צרכנות-יתר הייתה נחלתם של עשירים מופלגים בלבד, השוק תיפקד בעיקר כמנגנון יעיל להעברת סחורות. אבל בעולם שלנו, ההתרחשויות בזירה הכלכלית הולכות ומעצבות את פני כדור הארץ. גם אם נניח שמבנה המערכת הפוליטית שלנו הוא דמוקרטי (זכות הצבעה, ייצוג הולם, זכויות של מיעוטים), בזירה הכלכלית המצב הפוך. בפוליטיקה "אדם אחד שווה קול אחד", והרעיון "בעל המאה הוא בעל הדעה" נחשב לכשל או עיוות; בשוק שולטת התפיסה ש"דולר אחד שווה קול אחד", והחופש היחיד ניתן בשוק החופשי להון, ולא לאנשים. אנו חייבים להיות ערים לעובדה, שהיכולת לצרוך כאוות נפשנו איננה חופש ביטוי של הפרט ברדיפתו אחרי האושר והעושר, אלא כפייה מוסווית של כוחות כלכליים, המונעים חופש אמיתי, ומשאירים אותנו במרדף שוחק ומתמיד אחר כסף לקניית אשליית האושר.

התרבות בה אנו חיים מעודדת צריכה באופן מוגבר. שנת השמיטה מתאפיינת ב"שביתה" שמשמעותה "עצירה". האדם היהודי מצווה לעצור מהרדיפה אחר ההון ולהקדיש את הזמן המתפנה לעבודת ה', לביתו, למשפחתו ולעצמו. פן נוסף המבטא עניין זה הוא מצוות שמיטת כספים [דברים טו:א-ג] "וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ברעהו, לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה" ואיסור לקיחת ריבית. אלו מחנכים את האדם לחיות את חייו באופן המתאים ליכולות הכלכליות שלו. במערך זה ננסה לבחון את היחס הראוי והרצוי לתרבות הצריכה, מה מוצע לקהל הצרכנים? האם יש צורך אמיתי ברכישת וצריכת המוצרים המוצעים?

מתוך מאמרו של ד"ר ג'רמי בנשטיין - <http://hesche.org.il/hesche.php/hachiva1.php?ind=16>

- שאל את התלמידים: מה הם חיים טובים? מה הם הקריטריונים לחיים טובים?
- רשום את הקריטריונים המוצעים על הלוח.
- ספר את הסיפור הבא (אפשר גם... להכין מראש ולבקש משני תלמידים להציג את הסיפור).

סיפור: מעשה בדיון

מעשה בדיון ששמו יהושע, שבכל בוקר היה קם עם זריחת החמה, שמח וטוב לב, ויוצא לנחל כשחכתו בידו, לנסות להרוויח את עמל יומו. עד שיום אחד הגיע לביקור בן דודו לואי, שחזר בזה הרגע ממסע תענוגות באמריקה הגדולה.

"יהושע יקירי", כך פתח לואי, "עברו חמש שנים מאז ראיתיך לאחרונה, ושום דבר אצלך לא השתנה... אותה הסירה, עם אותם הדגים, אותו הנחל ו... אותם הבגדים! למה שלא תנסה להתפתח? תקנה ספינה גדולה ולא תחיה במתח?..."

"למה לי לקנות ספינה גדולה? מה יצא לי מזה?"

"תתקדם, תדוג כמות גדולה של דגים וכך תתעשר ותקנה לעצמך בגדים. אבל לא רק בגדים, יקירי, תוכל לקנות, אלא גם יאכטה גדולה - עם כל השכלולים... החיים יהיו יותר קלים והכסף יתחיל להצטבר בשקים!"

"נו, ואז מה אעשה בכל הכסף הזה???"

"אחרי היאכטה תרכוש צי של ספינות, שיוכלו על כל צרכיך לענות. יהיו לך עובדים ופועלים, ואתה - תשב בבית ותספור את הימים. כל יום שיחלף יניב רווחים - מבלי להתאמץ, אתה וילדיך תנוחו ואחרים יעבדו בשבילך. תהפוך לעשיר מופלג, בעל חברת דיג ששווה זהב!"

"אבל", הפסיק אותו יהושע בעיניים משתוממות, "מה אעשה בכל הזמן הזה שיעמוד לרשותי?"

"את הזמן שלך תמלא בהנאות שרק עשירים יכולים להרשות לעצמם" הסביר לואי בסבלנות.

"כמו מה?..."

"תוכל, למשל, להניח מאחוריך את כל הספינות והפועלים, ולצאת מידי פעם לטבע לכמה ימים. תשכור סירה קטנה ונוח, תחפש סביבה שלווה ובטוחה, אל תשכח לקחת חכה וכובע מצחייה ותשים בתיק סנדוויצ'ים וצרכי מחייה - ואז תצא לאיזשהו נחל, כמו הנחל הזה למשל... תשתזף, תכיף!..."

הדיון יהושע נותר מבולבל: "זה לא מה שאני עושה עכשיו???"

- דונו בשאלה: בהתייחסות לסיפור, האם הקריטריונים שנמנו כתשובה לשאלה הראשונה כקריטריונים לחיים טובים (הווילה, הכסף, 4x4 וכו'), האם הם הקריטריונים הקובעים באמת את איכות חיינו?

משימה - "החייק הטוביק!?"

מה צריך? פרסומות מן העיתונות הכתובה, פליירים, חוברות פרסומת וכו'

מה עושים?

- חלק את הכתה למספר קבוצות.
- כל קבוצה תקבל מספר פרסומות.
- כל קבוצה תמלא את הטבלה הבאה: (הטבלה בדף המקורות לתלמיד)

שם הפרט המתפרסם:	1.	2.	3.	4.
השימוש בפרט:				
הצורך בפרט:				
האם הפרסומת מציגה את המוצר?				

● בקש מן התלמידים להציג את הפרסומות עליהם עבדו במליאת הכתה.

נקודות לדיון:

- מה מידת החשיפה של אדם ממוצע לפרסומות.
- האם הפרסומות מדגישות את "מידת הנחיצות" של המוצרים או את ה"מותג" את "הכיף" את "סגנון החיים"?
- מה מידת חשיבותם של המוצרים שהוצגו בפרסומות השונות לחיי התלמידים או בני משפחותיהם?
- האם ללא חשיפה לפרסומות היו התלמידים חשים בחיסרון שעליו בא המוצר לענות?
- על אילו מהמוצרים שפורסמו בפרסומות שנבדקו אפשר לוותר?
- האם תיאור השימוש במוצר שבפרסומת משקף מצב אמיתי?
- האם המוצר מוצג כאמצעי למטרה או כמטרה בפני עצמה?
- האם חסר מידע בפרסומות השונות? לאיזה מידע נוסף ניתן היה לצפות?
- אפשר ורצוי לשוחח על... ההשלכות הערכיות, הנפשיות והפוליטיות של תרבות הצריכה (מחסור, אי שוויוניות, השפעת בעלי ההון על הפוליטיקה וכו').

צריכה ושמירה

15 דקות

● בקש מן התלמידים לקרוא את דבריו של הרב חיים נבון (מקורות מס' 1 ומס' 2 בדף המקורות לתלמיד)

החל במחצית השנייה של המאה העשרים, התרבות הרווחת מאלפת אותנו לבולמוס צרכני. פעם הפרסומת לאבקת כביסה סיפרה על יתרונותיה של אבקת הכביסה והפרסומת למכונית סיפרה על מעלותיה של המכונית. היום כבר התרגלנו למצב המנוון, שבו הפרסומות למכונית, לטלפון סלולרי או משקה קל נראות אותו דבר ובכולן אין זכר למכונית, לטלפון או למשקה. במסווה של "סגנון חיים" ו"ערכי מותג", מנסים למכור לנו מוצרים שאנו כלל איננו זקוקים להם, על ידי הבטחה מרומזת לאושר עילאי. המסר של הפרסומות אינו "קנה משקה קל, כדי שלא תהיה צמא", אלא "קנה משקה קל כדי שתהיה צעיר ויפה".

מאת: שהתפרסם באתר האינטרנט: <http://www.nrg.co.il/online/11/579/330/html>

בחברה המקראית, שנשענה כמעט רק על חקלאות, הייתה לשנה השביעית משמעות דרמטית. אפילו הייצור הואט מאוד - שהרי רוב העבודות החקלאיות נאסרו; אך לענייננו משמעותית יותר ההשלכה על המסחר והצרכנות. המסחר הצטמצם - שהרי אסור לסחור בפירות שביעית. בשנת השמיטה האדם קוטף מן השדה את המזון הנחוץ לו ולבני ביתו ותו לא. אין אגירת רכוש, אין צבירת הון, אין שעבוד לטירוף הצרכני.

(הרב ח.נבון - ראה לעיל)

נקודות לדיון:

- האם דברי הרב נבון משקפים את מסקנות החקירה המדגמית שנערכה על הפרסומות ועל תוכנן?
- לפי דברי הרב נבון למצוות שנת השמיטה השפעה על יכולת הצריכה של האדם. מה הן ההשפעות?
- כיצד מתמודד העולם המערבי עם בעיית הצרכנות המוגברת? זאת נוכל ללמוד מקריאת קטע ממאמרו של ד"ר גרמי בנשטיין.

● בקש מן התלמידים לקרוא את מקור מס' 3 מתוך המאמר Me נגד Me שנכתב על ידי ד"ר ג'רמי בנשטיין לקראת "יום ללא קניות" - היום הבינלאומי ללא קניות (Buy Nothing Day).

מתוך המאמר Me נגד Me - ד"ר ג'רמי בנשטיין

... "צריכה" כאמצעי לקיום היא חיונית. כל יצור צורך דברים כמו חמצן ומזון. אנחנו כבני אדם צורכים הרבה יותר, לסיפוק חיינו החומריים והתרבותיים: ביגוד, קורת גג וכדומה. הבעיה מתעוררת כאשר הצריכה, האמצעי החיוני, הופכת לצרכנות, תכלית בפני עצמה: כורח חברתי, אילוץ כלכלי ובילוי מועדף.

לכן, ביום זה שואפים בראש ובראשונה לגרום לציבור לעצור ולחשוב: מה היחס בין חיי החומריים לבין יתר תחומי החיים?

האם דפוסי הצריכה שלי תורמים לרווחתי האישית, לפיתוח הקהילה שבה אני חי ולטובת כדור הארץ? כולנו רוצים להתקדם, אך מהי קידמה אמיתית? מישהו ציין פעם שהמדד הטוב ביותר לקדמה, כפי שהיא נתפסת במערב המתועש, הוא כמות הזבל שלנו. זאת איננה בדיחה: הקדמה חומרית "מיישנת" ומייתרת מוצרים; ככל שמתקדמים - זורקים יותר. מכאן שיותר פסולת משמעה יותר קידמה. אך האם באמת כך היינו רוצים להגדיר לעצמנו ולילדינו מהי איכות חיים?

● הסבר: כ - 55 מדינות בעולם, וב - 4 השנים האחרונות גם ישראל, מצוין יום מיוחד כ"יום ללא קניות". את "היום הבין לאומי ללא קניות" מציינים בעולם החל משנת 1993. מטרתו למחות נגד תרבות הצריכה ולהדגיש את המחיר הסביבתי שהיא גובה - דילול משאבי הטבע מחד ויצירת כמויות פסולת לא - מתכלה מצד שני. ביום זה מתבקש הציבור להימנע לגמרי מקניות למשך יום אחד, להקדיש את הזמן למשפחה וחברים, להעניק להם חיבה ותשומת לב ולא באמצעות מתנות חומריות.

● שוחחו על...

הדומה והשונה בין שנת השמיטה לבין "היום הבינלאומי ללא קניות" (בתחום העיוני, בתחום המעשי).

9 מקורות לתלמיד

שם הפרט המתפרסם:	1.	2.	3.	4.
השימוש בפרט:				
הצורך בפרט:				
האם הפרסומת מייצגת את המוצר:				

1.

החל במחצית השנייה של המאה העשרים, התרבות הרווחת מאלפת אותנו לבולמוס צרכני. פעם הפרסומת לאבקת כביסה סיפרה על יתרונותיה של אבקת הכביסה, הפרסומת למכונית סיפרה על מעלותיה של המכונית. היום כבר התרגלנו למצב המנוון, שבו הפרסומות למכונית, לטלפון סלולרי או משקה קל נראות אותו דבר, בכולן אין זכר למכונית, לטלפון או למשקה. במסווה של "סגנון חיים" ו"ערכי מותג", מנסים למכור לנו מוצרים שאנו כלל איננו זקוקים להם, על ידי הבטחה מרומזת לאושר עילאי. המסר של הפרסומות אינו "קנה משקה קל, כדי שלא תהיה צמא", אלא "קנה משקה קל, כדי שתהיה צעיר ויפה".

שהתפרסם באתר האינטרנט: <http://www.nrg.co.il/online/11/579/330/html>

מאמ

2.

בחברה המקראית, שנשענה כמעט רק על חקלאות, הייתה לשנה השביעית משמעות דרמטית. אפילו הייצור הואט מאוד - שהרי רוב העבודות החקלאיות נאסרו; אך לענייננו משמעותית יותר ההשלכה על המסחר והצרכנות. המסחר הצטמצם - שהרי אסור לסחור בפירות שביעית. בשנת השמיטה האדם קוטף מן השדה את המזון הנחוץ לו ולבני ביתו ותו לא. אין אגירת רכוש, אין צבירת הון, אין שעבוד לטירוף הצרכני.

(הרב ח.נבון - ראה לעיל.)

3.

מתוך המאמר Me נגד Me - ד"ר גרמי בנשטין

... "צריכה" כאמצעי לקיום היא חיונית. כל יצור צורך דברים כמו חמצן ומזון. אנחנו כבני אדם צורכים הרבה יותר, לסיפוק חיינו החומריים והתרבותיים: ביגוד, קורת גג וכדומה. הבעיה מתעוררת כאשר הצריכה, האמצעי החיוני, הופכת לצרכנות, תכלית בפני עצמה: כורח חברתי, אילוץ כלכלי ובילוי מועדף.

לכן, ביום זה שואפים בראש ובראשונה לגרום לציבור לעצור ולחשוב: מה היחס בין חיי החומריים לבין יתר תחומי החיים?

האם דפוסי הצריכה שלי תורמים לרווחתי האישית, לפיתוח הקהילה שבה אני חי, ולטובת כדור הארץ? כולנו רוצים להתקדם, אך מהי קידמה אמיתית? מישו ציין פעם שהמדד הטוב ביותר לקדמה, כפי שהיא נתפסת במערב המתועש, הוא כמות הזבל שלנו. זאת איננה בדיחה: הקדמה חומרית "מיישנת" ומייתרת מוצרים; ככל שמתקדמים - זורקים יותר. מכאן שיותר פסולת משמעה יותר קידמה. אך האם באמת כך היינו רוצים להגדיר לעצמנו ולילדינו מהי איכות חיים?

"והשביעית תשמטנה ונטשתה"

20 דקות

עזרים: דף מקורות לתלמיד X מספר התלמידים בכיתה.
הערה: שיעור זה הוא המשכו של השיעור הקודם. הלימוד יכול להתבצע באופן כיתתי, קבוצתי או בחדרונות, בהתאם לאופי הכיתה.
● בקש מן התלמידים לקרוא את מקור מס' 1 בדף המקורות.

ויקרא כ"ה פס' ו'-ז':
והייתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמטך ולשכירך ולתושבך. הגרים עמך ולבהמתך, ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל ל:

הרב חיים נבון:
בחברה המקראית, שנשענה כמעט רק על חקלאות, הייתה לשנה השביעית משמעות דרמטית. אפילו הייצור הואט מאוד - שהרי רוב העבודות החקלאיות נאסרו; אך לענייננו משמעותית יותר ההשליכה על המסחר והצרכנות. המסחר הצטמצם - שהרי אסור לסחור בפירות שביעית. בשנת השמיטה האדם קוטף מן השדה את המזון הנחוץ לו ולבני ביתו, ותו לא. אין אגירת רכוש, אין צבירת הון, אין שעבוד לטירוף הצרכני.

נקודות לדיון:

- למי מותרת התבואה באכילה?
- כיצד, לדעתכם, משפיע השוויון שנוצר בשנת השמיטה על תרבות הצריכה שלנו?

● בקש מן התלמידים לקרוא את מקור מס' 2 ב"דף מקורות" - המשך מאמרו של הרב חיים נבון.

נקודות לדיון:

- אילו היו בני משפחתכם חקלאים בתקופת המקרא... כיצד היו נראים חיי היום - יום שלהם במהלך שנת השמיטה?
- דמיינו ותארו מציאות של שנת השמיטה בהווה (חיים ברוגע, ללא רדיפה אחר העבודה/ הכסף חיים סביב הבית והמשפחה וכו'). ובחירה בשנת שמיטה או בשנה של עבודת האדמה ???
- מומלץ... לעסוק בסיפורו של הקבצן החרש בסיפור "שבעת הקבצנים" לר' נחמן מברסלב.
- הקבצן בוחן את משמעות ה"חיים הטובים". מאמר פרשנות לסיפור ניתן לקרוא ב: הרהורים על שבעת צנים - פרופ' שלום רוזנברג באתר האינטרנט: www.ipaper.co.il/cgi-bin/v.cgi

הרב ד"ר יצחק ברויאר, "נחליאל", עמ' רלז:
"והשביעית תשמטנה ונטשתה..." וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצוות עשה. וכן אם
אסף כל פירותיו לתוך ביתו. אלא יפקיר הכל, ויד הכל שוין... נגד הרכוש הפרטי הריבוני מכוונת
הפקודה הזאת! אין הרכוש הפרטי ערך עצמי והוא בודאי אינו "חזון" שנקדש בקדושה משולשת...
כשהארץ חוזרת בשבתה לרשותו היחידה של הבורא ברוך הוא, הנה מיד הוא מבטל את הרכוש
הפרטי והוא מראה לך בזה, כי הרכוש הפרטי זקוק מאוד להצדקה..."

ד"ר דניאל שליט - ספר הקניין עמ' 321:
הקרקע הוא הרכוש היסודי, אבי כל הרכוש; אחריו בא "קל" יותר, נכסי-דלא-ניידי; אחריו חפצים
ניידים. והנה, כפי שאנו רואים בחוקי השמיטה והיובל, הקרקע נתונה לאדם כדיכול רק בהשאלה;
ואילו ככל שהרכוש יותר קל ונייד, כן "תופסת" לגביו יותר הבעלות האישית.
כלומר: שוב אין התורה פוסלת את הרכוש הפרטי מכל-וכל, אלא מעמידה אותו בשיווי-משקל עדין;
בסופו של דבר הרכוש אינו שלך עד הסוף, אין רשות ואפשרות להיאחז בו; מצד שני, בכל זאת
הוא ניתן לאדם - "לעבדו ולשמרו": קיימת אחריות אישית ומשפחתית לרכוש, לשמירתו ואף לצמיחתו.
השחתה, בזבוז, הזנחה, הם "מצוות לא תעשה" - "לא תשחית". לעומת זאת צבירת רכוש לשמה -
אין בה שום עניין ויש בה משום חטא.

נקודות לדיון:

- הקשר שבין ההתנגדות לצבירת הרכוש הפרטי לשנת השמיטה?
- מתי הופכת צבירת הרכוש לפעולה שלילית?
- לאיזה חטא עלול, לגרום צבירת הרכוש?
- מה הקשר בין עבודת ה' לתרבות הצריכה?

משימה

15 דקות

מה צריך? שמיניות בריסטול X מספר הקבוצות, לורדים, בריסטול.
מה עושים?

- מחלקים את הכתה לקבוצות.
- כל קבוצה צריכה לגבש רשימת עצות ("טיפים") לצרכנות נבונה.
- כל קבוצה תרשום את העצות שגובשו על גבי שמינית הבריסטול.
- מציגים את העצות, הרעיונות לפני מליאת הכתה.
- מדביקים את שמיניות הבריסטול על הבריסטול הגדול.
- תולים את הבריסטול בכתה.

דוגמאות לצרכנות נבונה :

- לא מתפתים לפרסומות!!!
- יוצאים לקניות כשיש צורך לקנות ולא כ"בילוי".
- יוצאים לקניות עם רשימה מוכנה. לא מתפתים למגוון ההצעות שעל גבי המדפים.
- קונים מכלים גדולים וחסכוניים.
- קונים מוצרים שעטופים באופן חסכוני ולא אלו העטופים בעטיפות מפוארות שתפקידן למשוך את לב הלקוח.
- יהודים שומרי מצוות אינם קונים בשבתות ובימים טובים... אפשר להוסיף לרשימת הימים ללא קניות גם את "יום ללא קניות" הבינלאומי.